

Základná škola s materskou školou Lúka 135, 916 33 Lúka

Smernica

**k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školskom
prostredí**

September 2018

Úvodné ustanovenie

Riaditeľka Základnej školy s materskou školou, Lúka 135, (ďalej škola) v súlade so Smernicou č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach, ktorú vydalo MŠVVaŠ SR a ktorá upravuje základné znaky, formy a prejavy šikanovania detí a žiakov, možnosti preventívneho pôsobenia a metódy riešenia šikanovania žiakov v nadväznosti na zodpovednosť školy a školského zariadenia podľa § 144 ods. 1 písm. o) a § 153 ods. 1 zákona a na práva žiaka podľa § 144 ods. 1 písm. i) a k) zákona

v y d á v a

smernicu k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach

Čl. 1 Charakteristika šikanovania

1. Šikanovaním rozumieme akékoľvek správanie žiaka alebo žiakov, ktorého zámerom je ublíženie inému žiakovi alebo žiakom, prípadne ich ohrozenie alebo zastrašovanie. Ide o cielené a opakované použitie násillia voči takému žiakovi alebo skupine žiakov, ktorí sa z najrôznejších dôvodov nevedia alebo nemôžu brániť.

Podstatou šikanovania je najmä:

- a) úmysel ublížiť druhému fyzicky alebo psychicky,
- b) agresia jedného žiaka alebo skupiny žiakov,
- c) prevaha agresora alebo skupiny agresorov nad obeťou.

2. Šikanovanie sa môže prejaviť

- a) v priamej forme, najmä fyzickými útokmi, urážaním, nadávkami, posmechom, zosmiešnením, príkazmi agresora vykonať určitú vec proti vôli obeť, odcudzením vecí, vyhrážaním, zastrašovaním, vydieraním, zneužitím osobných údajov, fotografií, šírením nepravdivých informácií alebo kyberšikanovaním alebo
- b) v nepriamej forme, najmä prehlíadaním, ignorovaním, zámerným vyčleňovaním z kolektívu alebo nedobrovoľným vystavovaním agresívnym situáciám.

3. Kyberšikana je priama forma šikanovania, pri ktorej ide o zneužitie informačno-komunikačných technológií (najmä telefónu, tabletu, internetu a sociálnych sietí) na úmyselné ohrozenie, ublíženie alebo zastrašovanie, pričom sa často vyskytuje v spojení s inými formami šikanovania.

Kyberšikanovanie má najčastejšie tieto znaky:

- a) sociálna prevaha alebo psychická prevaha agresora, nie je nutná fyzická prevaha,
- b) agresor vystupuje často anonymne,
- c) útok nevyžaduje fyzický kontakt agresora a obeť,

- d) agresor spravidla nevidí priamu emocionálnu reakciu obeť na útok s ohľadom na anonymitu a odstup, ktoré informačno-komunikačné technológie umožňujú,
 - e) útoky sa šíria prostredníctvom internetu podstatne rýchlejšie ako inými spôsobmi,
 - f) útoky sú prístupné veľkému množstvu osôb,
 - g) agresor je schopný uskutočniť útok z rôznych miest,
 - h) útoky môžu mať dlhšie trvanie v čase,
 - i) obeť nemusí o napadnutí dlhšiu dobu vedieť,
 - j) obeť nemusí byť schopná identifikovať agresora,
 - k) zverejnené informácie, fotografie a audiozáznamy a videozáznamy môže byť náročne odstrániť z internetu.
4. Šikanovanie môže napĺňať skutkovú podstatu trestného činu alebo priestupku.
5. Žiak, ktorý je agresorom, môže byť trestne stíhaný najmä za trestný čin
- a) ublíženia na zdraví,
 - b) obmedzovania osobnej slobody,
 - c) lúpeže,
 - d) vydierania,
 - e) hrubého nátlaku,
 - f) nátlaku,
 - g) porušovania domovej slobody,
 - h) sexuálneho násillia
 - i) sexuálneho zneužívania,
 - j) krádeže,
 - k) neoprávneného užívania cudzej veci,
 - l) poškodzovania cudzej veci,
 - m) nebezpečného vyhrážania sa,
 - n) nebezpečného prenasledovania,
 - o) výroby detskej pornografie,
 - p) rozširovania detskej pornografie,
 - q) prechovávanlia detskej pornografie a účasť na detskom pornografickom predstavení,
 - r) ohovárania.
6. Šikanovanie môže napĺňať skutkovú podstatu priestupku proti občianskemu spolunažívaniu alebo priestupku proti majetku (§49 a §50 zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov)
7. Skutočnosť, že fyzická osoba nie je trestne zodpovedná z dôvodu nízkého veku nie je prekážkou na podanie žaloby vo veci náhrady škody, ktorú žiak spôsobil na majetku alebo vo veci náhrady ujmy, ktorú žiak spôsobil na zdraví. Zákonný zástupca žiaka a žiak zodpovedajú za škodu spoločne a nerozdielne.
8. Pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec, ktorému je známy prípad šikanovania a neprijme žiadne opatrenie, môže byť stíhaný najmä za trestný čin
- a) neprekazenia trestného činu,
 - b) neoznámennia trestného činu alebo
 - c) ublížennia na zdraví.

Čl. 2

Prejavy šikanovania v školskom prostredí

1. slovná agresia: nadávky, posmievanie, urážky, vyhrážanie, výsmech, nevhodné vtipkovanie a zosmiešňovanie obete,
2. fyzická agresia: strkanie, facky, kopance, bitie, navádzanie iných na bitku, vyhrážanie sa nožom, palicou, škrtenie, ťahanie za vlasy, pichanie kružidlom či ceruzkou,
3. iná agresia: poškodzovanie alebo skrývanie vecí obete, trhanie, ničenie pomôcok, či oblečenia, počarbanie zošita, učebnice, úloh, privlastňovanie si vecí obete,
4. psychické manipulovanie a týranie: zadávanie nezmyselných príkazov, nútenie k posluhovaniu a k noseniu rôznych vecí – desiata, cigarety, peniaze, šminky...
5. nepriame prejavy: dieťa je počas prestávok často osamotené, nemá kamarátov, zdržuje sa v blízkosti učiteľov, prichádza neskoro na vyučovanie, vždy chodí všade posledné alebo zostáva samo v triede, pri skupinových športoch býva často volené do skupiny medzi poslednými, ak má prehovoriť pred triedou je neisté, pôsobí smutne, nešťastne, stiesnene až depresívne, zhoršuje sa niekedy náhle jeho školský prospech, jeho veci sú poškodené, znečistené, prípadne rozhádzané, máva znečistený odev, odreniny, modriny, škrabance, ktoré nedokáže uspokojivo vysvetliť.

Čl. 3

Vývoj šikanovania

1. stupeň: šikanovanie sa začína „nevinným“ odstavovaním obete z nejakej činnosti, ktoré sa prejavuje prevažne psychickými formami násillia – ignorovaním, prehliadaním obete, vylúčením zo skupiny, neustálymi miernymi nadávkami, posmievaním, ohováraním a intrigovaním, braním desiatej alebo iných vecí.
Ak sa obeť nedokáže brániť, nikomu to nepovie a nikto v triede sa ho nezastane, vzniká riziko druhého štádia.
2. stupeň: postupne (niekedy ako výsledok skúškového stresu, neistoty, nahromadenej agresie alebo nudy agresorov) sa začína objavovať a stupňovať fyzická agresia – občasné, ale opakované strkanie, potkýnanie, naťahovanie oblečenia, ťahanie za vlasy, podtrhávajúce stoličky, odstrkovanie, bitky, facky vyhladnutej obete.
Ak to učiteľ ani rodič neodhalí alebo to podceňuje, obeť sa (pod vplyvom strachu) nedokáže brániť, ostatní v triede mu nepomôžu, šikanovanie sa zosilňuje a prechádza do ďalšej fázy.
3. stupeň: v triede sa vytvorí jadro – k hlavnému agresorovi sa pridávajú ďalší, utvorí sa skupinka dvoch alebo troch šikanovateľov, ktorí už postupujú systematicky a cieľavedome s cieľom upevňovať svoju moc a vplyv nielen na vybranú obeť, ale aj na ostatných spolužiakov.
Ak ani v tejto etape nedôjde k odhaleniu a riešeniu šikanovania v škole alebo na podnet rodiča vzniká ďalší stupeň – už rozvinutého šikanovania.
4. stupeň: k agresívnej skupinke sa pridávajú ďalší a zvyšok triedy začína obeť z rôznych dôvodov ignorovať a úplne vylučovať zo svojej spoločnosti, dokonca sa aj zúčastňovať na

šikanovaní. Šikanovanie sa v „nakazenej“ triede v podstate akceptuje ako normálne správanie (nepísaný zákon), začína sa šíriť po celej škole a nadobúdať každodenný charakter.

5. stupeň: všetci rešpektujú normy „šikanovania“, agresori strácajú posledné zvyšky zábran, šikanovanie u nich môže nadobudnúť charakter závislosti a v škole „malej epidémie“, ktorej riešenie si vyžaduje veľa energie, pomoc odborníkov a navyše negatívne ovplyvní aj povest' školy.

Čl. 4 Zodpovednosť školy

1. Škola zodpovedá za žiakov v čase školského vyučovania a školských akcií v súlade so školským zákonom, Dohovorom o právach dieťaťa a podľa pracovného poriadku školy.

2. Za povinnosť uvedenú v predchádzajúcom bode sú zodpovední všetci pedagogickí zamestnanci školy, ktorí:

- a) realizujú vyučovací proces,
- b) vykonávajú počas prestávok pedagogický dozor na chodbách,
- c) vykonávajú pedagogický dozor počas školských akcií rôzneho druhu (školské výlety, kurzy, exkurzie, kultúrne podujatia, športové podujatia, školy v prírode, lyžiarske výchovno-výcvikové kurzy a ďalšie školské akcie),
- d) vykonávajú pedagogický dozor počas záujmových krúžkov.

3. Škola zodpovedá aj za škodu, ktorú v čase vyučovania, resp. v dobe vykonávania tzv. prechodného dohľadu spôsobí žiak, pokiaľ ten, kto je povinný vykonávať dohľad nepreukáže, že náležitý dohľad nezanedbal (§ 422 Občianskeho zákonníka).

4. Šikanovanie, resp. jeho náznaky, nesmie byť zamestnancami školy v žiadnej miere akceptované. Pedagogický zamestnanec musí šikanovanie medzi žiakmi bez meškania riešiť a každej jeho obeť poskytnúť okamžitú pomoc. Je povinný ihneď túto skutočnosť oznámiť triednemu učiteľovi agresora a obeť, výchovnému poradcovi, prípadne vedeniu školy.

Čl. 5 Prevencia šikanovania

1. Prevencia šikanovania sa zabezpečuje najmä formou

a) súčasť výchovno-vzdelávacieho procesu vrátane pozitívneho vplyvu osobnosti pedagogického zamestnanca a odborného zamestnanca v rámci každodenného vyučovania, obsahového zamerania a didaktiky predmetov a prierezových tém

1. osobný a sociálny rozvoj,
2. mediálna výchova,
3. multikultúrna výchova,
4. ochrana života a zdravia,
5. výchova a vzdelávanie k ľudským právam,
6. výchova k občianstvu,
7. boj proti extrémizmu,
8. výchova k manželstvu a rodičovstvu a

Základná škola s materskou školou, Lúka 135, 916 33 Lúka

b) súťaží, hier, prednášok alebo diskusií organizovaných školou alebo organizovaných inými relevantnými subjektmi.

2. Riaditeľ školy, koordinátor prevencie a triedny učiteľ priebežne informujú zákonných zástupcov, opatrovníka, osoby, ktorým súd zveril dieťa do osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti alebo do starostlivosti budúcich osvojiteľov (ďalej len „osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa“) alebo zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu o preventívnych činnostiach školy. Pri realizácii preventívnych činností školy riaditeľ školy, koordinátor prevencie a triedny učiteľ venujú zvýšenú pozornosť efektívnosti týchto činností. Za efektívnu stratégiu v príslušnej oblasti sa nepovažujú jednorazové činnosti, kultúrne podujatia, moralizovanie a zastrasovanie.

3. Riaditeľ školy, koordinátor prevencie a triedny učiteľ vopred preveria navrhované preventívne činnosti školy s cieľom predísť nežiaducemu vplyvu neodborných činností, ako aj škodlivému vplyvu kultov, siekt či extrémistických organizácií na žiakov.

4. Riaditeľ školy oboznamuje s podstatou, formami a nebezpečnými dôsledkami šikanovania

- a) všetkých žiakov príslušnej školy a ich zákonných zástupcov,
- b) zamestnancov školy príslušnej školy,
- c) osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa,
- d) zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu

5. Riaditeľ školy zodpovedá za systémové aktivity školy v oblasti prevencie šikanovania. Pri príprave a realizácii celoškolskej stratégie najmä

- a) vytvára pozitívne prostredie v škole,
- b) podporuje prosociálne správanie a vzťahy detí,
- c) určuje v školskom poriadku pravidlá:
 - 1. správania sa vrátane sankcií za ich porušenie,
 - 2. používania informačno-komunikačných technológií (mobilných telefónov, tabletov, počítačov a iných komunikačných technológií) v priestoroch školy,
- d) rozpracúva podrobnosti prevencie a riešenia šikanovania žiakov vo vnútornom predpise školy,
- e) zabezpečuje v súlade s pracovným poriadkom školy zvýšený dozor pedagogických zamestnancov cez prestávky, pred začiatkom vyučovania, po jeho skončení a v čase mimo vyučovania, najmä v priestoroch, kde k šikanovaniu už došlo alebo by k nemu mohlo dochádzať,
- f) oboznamuje pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov so spôsobom oznamovania šikanovania a preverovania šikanovania,
- g) informuje o postupe pri zistení šikanovania, najmä:
 - 1. pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov,
 - 2. žiakov,
 - 3. zákonných zástupcov žiaka,
 - 4. osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa,
 - 5. zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu,
- h) zabezpečuje zverejnenie kontaktných údajov inštitúcií, ktoré sa prevenciou a riešením šikanovania zaoberajú,
- i) určuje v pracovnom poriadku školy povinnosť zamestnancov školy

- oznamovať podozrenie zo šikanovania,
- j) zabezpečuje vzdelávanie pedagogických zamestnancov v oblasti prevencie šikanovania, vrátane kyberšikanovania, prostredníctvom zvyšovania digitálnej gramotnosti učiteľov,
 - k) spolupracuje s odbornými zamestnancami príslušného centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (ďalej len „centrum“) a ďalšími odbornými pracoviskami poradenských služieb a preventívnych služieb v regióne,
 - l) zapája do prevencie šikanovania žiacku školskú radu, radu školy a zriaďovateľa.

Čl. 6

Účastníci prevencie šikanovania

- 1. vedenie školy – dohliada na realizáciu celoškolskej stratégie proti šikanovaniu,
- 2. výchovná poradkyňa – koordinuje preventívne pôsobenie, eviduje potencionálnych agresorov a obeť, spolupracuje s triednymi učiteľmi, koordinátorom prevencie a CPPPaP,
- 3. koordinátor prevencie – pomáha zmiernovať možné príčiny agresie, sprostredkúva kontakty s poradenskými inštitúciami,
- 4. triedny učiteľ – buduje triedny kolektív na báze vzájomnej dôvery medzi ním, žiakmi a rodičmi,
- 5. ostatní vyučujúci – aktívne sa podieľajú na nesúhlasnom postoji voči prejavom šikanovania,
- 6. vychovávateľky ŠKD – sledujú správanie detí v čase po vyučovaní a spolupracujú s rodičmi,
- 7. vedúci záujmových útvarov – vid'. vychovávateľky,
- 8. žiaci – sledujú správanie v rámci triednych kolektívov a sú oboznámení so spôsobmi boja proti šikanovaniu,
- 9. rodičia – sledujú správanie svojich detí a spolupracujú s učiteľmi,
- 10. všetci zainteresovaní – spolupracujú s poradnými organmi – Políciou, CPPPaP, ČŠPPP, a pod.

Čl. 7

Metódy riešenia šikanovania

- 1) Riaditeľ školy alebo ním poverená osoba zostavuje tím zamestnancov školy, ktorý navrhuje a zabezpečuje odborný postup pri riešení šikanovania.
- 2) Riaditeľ školy alebo ním poverená osoba pri zisťovaní a preverovaní šikanovania najmä
 - a) zabezpečí bezodkladnú pomoc obetiam a ochranu obetí,
 - b) zabezpečí dozor v triede, kde sa preveruje šikanovanie,
 - c) vykonáva opatrenia na zabránenie nožnej krivej výpovede agresora jeho izoláciou počas preverovania šikanovania,
 - d) preveruje šikanovanie bezodkladne v čase, keď agresor nie je ešte dohodnutý na spoločnej výpovedi s obeťou, svedkami alebo inými osobami, ktoré na šikanovanie upozornili,
 - e) zabezpečí, aby obeť nebola konfrontovaná s agresorom,

- f) zabezpečí zistenie vhodných svedkov a uskutočnenie individuálnych rozhovorov alebo konfrontačných rozhovorov so svedkami,
- g) uchováva dôkazy pri podozrení na kyberšikanovanie v spolupráci s koordinátorom informatizácie alebo externým expertom,
- h) kontaktuje vo vzťahu k obeti, agresorovi a svedkovi šikanovania
 - 1. zákonných zástupcov,
 - 2. osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa,
 - 3. zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu,
 - 4. zariadenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, v ktorom je žiak umiestnený,
- i) kontaktuje miestne príslušné centrum,
- j) zabezpečí použitie anonymnej dotazníkovej metódy,
- k) vedie písomné záznamy o riešení jednotlivých prípadov šikanovania,
- l) zabezpečí pri rozhovoroch prítomnosť najmenej dvoch pedagogických zamestnancov alebo odborných zamestnancov,
- m) ohlasuje príslušným útvarom Policajného zboru podozrenie na spáchanie priestupku alebo trestného činu.

Čl. 8

Opatrenia na riešenie situácie

1. Opatreniami na riešenie šikanovania pre obeť a jej zákonných zástupcov, osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa a zariadenie, v ktorom je obeť umiestnená na základe rozhodnutia súdu sú najmä:

- a) odporúčanie vyhľadať individuálnu odbornú starostlivosť,
- b) zabezpečenie skupinového intervenčného programu v spolupráci s centrom,
- c) zaistenie bezpečia obeť,
- d) zabezpečenie informovania a poradenstva o šikanovaní pre osoby uvedené v článku 5 ods. 2.

2. Opatreniami na riešenie šikanovania pre agresora a jeho zákonných zástupcov, osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa a zariadenie, v ktorom je agresor umiestnený na základe rozhodnutia súdu sú najmä

- a) odporúčanie zákonným zástupcom agresora vyhľadať odbornú starostlivosť centra
- b) preloženie agresora do inej triedy alebo do inej výchovnej skupiny, ak je agresor schopný stále ohrozovať svoje okolie,
- c) uloženie opatrenia vo výchove podľa § 58 ods. 2 a 3 zákona.

3) Pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec je povinný šikanovanie, alebo podozrenie zo šikanovania medzi žiakmi bezodkladne riešiť a každej jeho obeť bezodkladne poskytnúť pomoc.

Čl. 9

Spolupráca školy s orgánmi činnými v trestnom konaní a orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately

- 1) Riaditeľ školy je povinný oznámiť orgánom činným v trestnom konaní podozrenie, že žiak sa dopustil
 - a) šikanovania,
 - b) spáchania trestného činu uvedeného v čl. 1 ods. 5 alebo opakovane páchal priestupky uvedené v čl. 1 ods. 6 v súvislosti so šikanovaním.
- 2) Riaditeľ školy je povinný orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately oznámiť
 - a) podozrenie podľa odseku 1,
 - b) skutočnosti, ktoré ohrozujú obeť, agresora alebo svedkov,
 - c) opatrenia, ktoré prijal podľa článku 7 alebo článku 8.

Čl. 10

Spolupráca školy so zákonnými zástupcami žiakov, osobami, ktoré sa osobne starajú o dieťa alebo zariadením, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu

- 1) Pri podozrení na šikanovanie žiaka spolupracujú riaditeľ školy, koordinátor prevencie, výchovný poradca, ďalší pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci s rodinou obete a s rodinou agresora.
- 2) Pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci dbajú pri rozhovore so zákonným zástupcom obete, agresora alebo svedka najmä na zachovanie dôvernosti informácií.
- 3) Riaditeľ školy môže odporučiť zákonným zástupcom agresora a osobám, ktoré sa osobne starajú o dieťa alebo zariadeniu, v ktorom je umiestnený na základe rozhodnutia súdu, umiestniť agresora na dobrovoľný diagnostický pobyt do diagnostického centra alebo do liečebno-výchovného sanatória.
- 4) O úkonoch podľa tohto článku osoba poverená riaditeľom školy vyhotovuje zápis, z ktorého po jednom vyhotovení poskytne každej zo zúčastnených osôb.

Čl. 11

Všeobecné a záverečné ustanovenia

1. Základným preventívnym opatrením našej školy je princíp: „**Sme škola, kde sa šikanovanie netoleruje v žiadnych podobách!**“
2. Formy správania a konania uvedené v čl. 1 a čl. 2 tejto smernice nie sú v žiadnom prípade neškodným humorom a zábavou.
3. Úlohou vedenia školy, všetkých pedagogických a nepedagogických zamestnancov školy je vytvoriť pozitívnu klímu v škole, aby sa predchádzalo prejavom antisociálneho správania jednotlivcov alebo skupín žiakov.
4. Táto smernica je v súlade s pravidlami správania a konania žiakov vrátane sankcií za ich porušenie zapracovanými v školskom poriadku školy.
5. Výchovný poradca ako aj koordinátor prevencie drogových závislostí a sociálnopatologických javov zapracujú ustanovenia tejto smernice do svojich plánov práce.
6. S touto smernicou budú oboznámení všetci zamestnanci základnej školy, čo potvrdia svojím podpisom na prezenčnej listine priloženej ku smernici.
7. S touto smernicou sú povinní oboznámiť žiakov školy všetci triedni učitelia a túto skutočnosť zapísať do preberaného učiva v časti „triednická hodina“.
8. Vedenie školy zabezpečí vzdelávanie v oblasti prevencie šikanovania najmä triednych učiteľov, koordinátorov prevencie drogových závislostí a sociálno-patologických javov a výchovného poradcu.
9. S touto smernicou oboznámia rodičov, resp. zákonných zástupcov žiaka na rodičovských združeniach jednotlivých tried.
10. Táto smernica bude zverejnená na informačnej tabuli školy (pre žiakov), v zborovni školy (pre pedagogických a nepedagogických zamestnancov školy a triednych učiteľov) ako aj na internetovej stránke školy.
11. Táto smernica ruší Smernicu k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školskom prostredí, ktorá nadobúdala platnosť 1. marca 2015.
12. Smernica nadobúda účinnosť dňom 25. septembra 2018 a platí na dobu neurčitú.

Mgr. Adriana Holániová
riaditeľka školy

